

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Vėlinių šokėjas

Dvi improvizacijos Vėlinių tema, kurias skiria beveik dvidešimt metų

Tamsų Vėlinių vakarą, jau prieš vidurnaktį, prigludusi prie lango stiklo, kieme matydavau didelį pilką lapą, blaškoma vėjo. Jis čiupožė kaip šokėjo batelis, šokdavo į viršų staigiau nei išbudintas šikšnosparnis, pleveno kaip perdžiūvęs tinklas, kaip blyškstanti jūrų žvaigždė, kaip peleniniai motinos plaukai, o gal tiesiog kaip paprastas ūkinio celofano gabalas.

Jį atnešdavo šaltas, kaulus persmelkiantis Vėlinių vėjas, abu jie buvo neišskiriama pora.

Dabar, žiūrėdama pro langą Vėlinių vidurnaktį, matau gatvės žibintus, šaltesnę nei žvaigždžių jų šviesą, besisukantį vilkučiu traškučių pakelį ir sušalusį valkatą, atsirėmusį į stulpą.

Šokėjų poros pasikeitė.

Nesuprantu, kodėl taip liūdna ir kodėl širdis taip veržiasi paskui pilkajį šokėją, tartum brolis paskui seserį.

2001 m.

Betgi širdis niekur nesiveržia. Ji mieguista kaip apsašęs kūdikis, čiulpiantis rožinį pirštą, kaip kūdikis, kuris gimė senas ir niekada nesupras, kad jam lemta ne užaugti, o mirti. Lėtai ir švelniai, be skausmo, išyrant po vieną siūlelį ir ištirpstant prietemoj.

Klevo lapas šoka man prieš akis. Geltonas kaip pamišėlio sapnas, kaip vaškinis vasaros vidurdienis, raudonas kaip lapės žvilgsnis pro nusileidusį akies voką. Kai pasisuka šonu, dar blyksteli ir briliantine žaluma – tada jis primena žaizdą.

Koks jis geliančiai ryškus – kaip plastiko gėlės be stiebelių, be lapų, be šaknų, pritvirtintos prie tamsos tik plonyte nuodinga gija.

Traškučių pakelis sukasi spirale, grįždamas į buvusį laiką, o valkata jau seniai į jį grįžęs, ir aš niekada jo nepasieksiu, laimingo ir viską užmiršusio.

Šokėjų poros nesikeičia.

Tik viskas ryškiau ir ryškiau, tik reikia vis stipresnių akinių, kad įžiūrėtum, kas šoka tau prieš akis.

2019 m.

Renata Šerelytė

efoto.lt nuotr.

*Dryksteli tamsą
Skaisčiai nušvintantis moteries veidas.
Šunes suamsi –
Veido nebuvo. Tai nuovargis sklaidos.*

*Plyksteli rožė,
Tuoju nužydedama rankoj vienuolio.
Viską užgožia
Rūkas. Tai sodas prieš aušrą garuoja.*

*Slysteli tyliai
Nuo mėnesienos raudona skarelė.
Motina mirė.
Tai atmintis tau akis nuolat gelia.*

*Krūpteli kūnas –
Lyg patirties karštas lašas nukrito.
Negi nebūna
Taip, kad apkristum dulkėm lig ryto.*

*Plyksteli baugiai
Naktį liepsna ir po kambarį sukasi.
Brauko ir brauko
Rankos vidurnaktį drėgną degtuką.*

Valdemaras Kukulas

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2019 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniui „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuviybės puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. **Renata Šerelytė**. Vėlinių šokėjas • 2-as psl. **Renata Šerelytė**. Deimantų vainikas partizano galvai • 3-as psl. **Romualdas Granauskas**. Liūdnosios upės. Apsakymas • 4-as psl. **Astrida Petraitytė**. Barokiškojo Vilniaus kūrėjas pašlovintas muzika • 5-as psl. **Algis Vaškevičius**. Lenkijos nacionalinio muziejaus lobyne – ir „Žalgirio mūšis“ • 6-as psl. **Gediminas Indreika**. Ponchiellio „I Lituanis“ kūrybos vingiai • 7-as psl. **Ieva Marija Mendeikaitė**. Džokeris • 8-as psl. **Kultūros kronika**

Kitame numeryje: Valdovų rūmų paramos komiteto JAV ataskaita • Naujos knygos

Redaguoja **Renata Šerelytė** renata.serelyte@gmail.com • Maketuoja **Jonas Kuprys**

Prie Antano Kraujelio karsto stovi (iš kairės): partizano sesuo Bronė Žukienė ir partizano našlė Janina Snukiškytė

Nuo partizano karsto nuimama Lietuvos Respublikos vėliava ir perduodama artimiesiems

DEIMANTŲ VAINIKAS PARTIZANO GALVAI

Renata Šerelytė

Spalio 25–26 d. Lietuva atsisveikino su paskutiniu Aukštaitijos partizanu, Vyčio Kryžiaus ordino kavaleriumi, kariu savanoriu (po mirties suteiktas dimisijos vyr. leitenanto laipsnis) Antanu Kraujeliu-Siaubūnu. Jo palaikai buvo surasti šių metų birželio 13-ąją, Vilniaus Našlaičių kapinėse, identifiukuoti ir iškilmingai palaidoti Antakalnio kapinėse, Karininkų kvartale.

Iškilminga atsisveikinimo su partizanu ceremonija truko dvi dienas. Spalio 25-ąją A. Kraujelio palaikai iš Vilniaus universiteto Biomedicinos mokslų instituto Medicinos fakulteto Anatomijos, histologijos ir antropologijos katedros atvežti į šv. Ignoto bažnyčią ir iškilmingai pašarvoti.

Spalio 26-ąją po šv. Mišių, aukotų Lietuvos kariuomenės apaštalinio administratoriaus J. E. Arkiuskupo metropolito Gintaro Grušo, karstas su garbės palyda palydėtas į Antakalnio kapines. Atsisveikinimo kalbas pasakė Aukščiausios Tarybos-Atkuriamojo Seimo pirmininkas Vytautas Landsbergis, Lietuvos kariuomenės vadas gen. mjr. Valdemaras Rupšys, dainą atliko partizano sūnus Antanas Snukiškis, artimųjų vardu kalbėjo A. Kraujelio sesuo Janina Šyvokienė. Susirinkusi minia sugiedojo Lietuvos Respublikos himną.

Tokia buvo oficialioji iškilmingos ceremonijos dalis, kurią gana išsamiai nušvietė Lietuvos žiniasklaida. Žvelgiant į Antano Kraujelio laidotuvių iškilmes, buvo galima rasti ne vieną paralelę su Adolfo Ramanausko-Vanago laidotuvėmis, vykusioms praėjusiais metais spalio 6-ąją. Abu partizanai – neeilinės asmenybės, abiejų itin nekenčė represinės sovietų struktūros (Kraujelio ypač, nes šitiek metų negalėjo jo sugauti), abiejų kūnai užkasti tose pačiose Našlaičių kapinėse (juos skyrė tik 38 metrai). O Lietuvai, sakyčiau, tai didi diena, nes pagaliau triumfavo teisybė – ištikimas jos sūnus, atidavęs Tėvynei ne tik tai, ką atiduot privalėjo, bet, ko gero, ir kur kas daugiau, atgulė į žemiškojo poilsio vietą deramai pagerbtas.

„Suraskit mano kaulus ir deramai palaidokit“ – šitas Antano Kraujelio priesakas, išsakytas seserims, yra skirtas ir mums. Tai ne tik Antano Kraujelio, bet ir visų narsių vyrų ir moterų, žuvusių už Lietuvos laisvę, priesakas.

Tų, kurių kaulus reikia atrasti ir deramai palaidoti, yra dar daug. Daug tų, kuriuos reikia atsimiti, kuriuos reikia prikelti iš užmaršties, įamžinti. Pagaliau – apginti jų atminimą nuo melagingų žinių,

šmeižto ir netgi atvirų patyčių. O apginti galima, ko gero, tik vienu būdu – nebūti abejingam ir ieškoti tiesos, domėtis ir analizuoti, nepasiduoti melagingoms inspiracijoms ir sąmokslų teorijoms. Reikia ir patiems stropiai mokyti istorijos, nes ne visi istorijos mokytojai yra sąžiningi. Tai patyrė mano karta – istorijos, kurią mokėmės mokykloje, netgi negalima vadinti šiuo vardu, nes tai buvo propagandinė melo mašina.

Apie Antaną Kraujelį informacijos yra nemažai. Jo sesuo Janina Šyvokienė yra išleidusi dvi informatyvias knygas – „Gyvenimą paaukojęs Tėvynei“ (Vilnius, 2006, šią knygą PDF formatu galima rasti ir atsisųsti puslapyje www.partizanai.org) ir „Nenugalėtas ir neužmirštas“ (Vilnius, 2018). Pirmosios knygos pabaigoje yra pateikta labai išsami literatūros apie Antaną Kraujelį bibliografija (straipsnių, knygų, renginių ir kt. nuorodos). Algimantas Maceina yra sukūręs dokumentinį filmą apie Antaną Kraujelį – „Paskutinis“. Utenos rajone, Papiškėse, tebestovi namas, kuriame partizanas atsišaudydamas žuvo. Čia jo atminimui pastatytas paminklas.

Kadangi pradėjau kalbėti apie oficialiąją dalį, turėčiau pereiti ir prie neoficialiosios. Taigi – asmeniškios, svarbios man pačiai. Turbūt nepasakysiu nieko naujo, teigdama, kad partizanine tematika galima žavėtis „iš tolo“ ir patetiškai, bet norint suprasti sukrečiantį šios temos dramatiškumą ir gylį, reikia domėtis (ir ne paviršutiniškai) partizanu kaip asmenybėmis. Ir kiek tada atsiskleidžia nuostabių ir banalių, komiškų ir tragiškų puslapių!..

Antano Kraujelio asmenybė mane patraukė jau seniai. Net nežinau, kada pirmą kartą apie jį išgirdau, perskaičiau pirmuosius puslapius apie jo gyvenimą. Jis iš pradžių man pasirodė labai dramatiškas (ko verta vien scena, kai artimas draugas jį išduoda ir šauna į nugarą!), paskui – tragikomiškas (kai ateina persirengęs moterimi, ant krūtinės pasikabinęs granatas). O galiausiai man ėmė atrodyti, kad Antanas yra senas mano pažįstamas, kad aš visada jį pažinojau. Man labai patiko linksmas jo būdas, labai imponavo geležinė valia ir drąsa.

Galvojant apie Antaną Kraujelį, man gaila, kad jis nepaliko dienoraščio kaip L. Baliukevičius-Džukas, A. Ramanauskas-Vanagas ar Justinas Lelėšius-Grafas. Bet aš išivaizduoju, koks tai galėjo būti puikus dienoraštis – ir liūdnas, ir linksmas, ir gal net kurioziškas, nes Antanas buvo ne tik labai valingas, drausmingas, nuovokus, giliai tikintis, bet ir linksmas žmogus, turėjo puikų humoro jausmą ir mėgo krėsti rizikingus pokštus (persirengdavo rusų artileristo uniforma arba moteriškais rūbais, rašydavo saugumiečiams padėkos raštelius ir kt.). Netgi jo slapyvardis – Siaubūnas – turi ne tiek gąsdinančių, kiek komiškų aspektų (nes Antanas buvo malonios ir švelnios išvaizdos ir niekuo nepriminė baisūno).

Žinoma, KGB, inkriminuodama jam kriminalinius nusikaltimus (Lietuvos ypatingajame archyve yra keturių tomų baudžiamoji byla, KGB sukurpta Kraujeliui), nupiešdavo jį baisiausiomis spalvomis – o ką daryti su gyva legenda, su žmonių mylimu ir palaikomu vienišu kovotoju, su laisvos Lietuvos vėlavnešiu?... Aišku, reikia apjuodinti ir apdergti – jeigu ne tos kartos, kuri prisimena, atminti, tai tų kartų, kurios dar tik ateina.

Mano vaikystė tokia ir buvo – jeigu joje šmėkštelėdavo partizano vardas, tai tik neigiamiausios konotacijos kontekste. Mūsų atmintis buvo iškreipta – kai apie tai galvoju, prisimenu nemirtingą G. Orwello kūrinių „1984-iejį“, kuriame viena pagrindinių totalitarizmo užduočių yra praeities keitimas. Kaip

Partizanas Antanas Kraujelis-Siaubūnas

tai aktualu, matome ir šiandien. Partizanų tema – viena iš tų, kurias buvo labiausiai norima pakeisti. Ir netgi laisvoje mūsų Tėvyneje vis dar gyvos pastangos šią temą iškreipti ir suvelt.

Antanas Kraujelis – vienas iš partizanų, kuriam priskirta nemažai epizodų, susijusių su pačios KGB veikėjų ir perverbuotų agentų veikla. Apie tai kompetentingai yra rašęs istorikas Arvydas Anušauskas, kiti istorikai. Taigi visiems, besidomintiems Antano Kraujelio veikla ir apskritai partizanine tematika, verta perskaityti ne vieną profesionalaus istoriko knygą ir susipažinti su to laikmečio specifika. (Prisipažinsiu, kad medžiagos yra tiek daug, jog net galva sukasi. Kokia naudinga ir įdomi yra, tarkim, kad ir Nijolės Gaškaitės-Žemaitienės knyga „Partizanai apie pasaulį, politiką ir save“ (partizanų spaudos publikacijų rinkinys) arba J. Starkausko knyga „Strikbai“, kurioje labai daug įdomios specifinės informacijos. Dar paminėčiau ir Vlodo Terlecko knygą „Priešinimasis Lietuvos nukryžiuvimui 1944–1953 metais“, kurioje pateikti faktai, kaip naudojant ne tik terorą, bet ir nežmonišką ekonomines rinkliavas, buvo siekiama pavergti ir nugyventi Lietuvą).

Antanas buvo karys, ištikimas savo priesaikai iki galo. Ne veltui jis sakė – jei pasirinkai savo kelią, tai eik juo ir nesvyruok, nebūk silpnas. Antanas taip ne tik kalbėjo – jis šį priesaką pagrindė visu savo gyvenimu ir savo kova. Be ypatingai skambių žodžių ir kitų patetiškų deklaracijų – tai, sakyčiau, jam buvo svetima. Kuklus jo posakis „Kristus dar ne tiek kentėjo, jo kryžius sunkesnis už mano“ – tikro teisybės ir žmogiškumo gynėjo devizas. Tai liudija ir faktai, kad žmonės jį palaikė ir mėgo, juo tikėjo, o jis ne kartą kėlė jų dvasią, sakydamas, kad bus laisva Lietuva, kad okupantų valdžia ilgai neišsilaikys.

Ir todėl džiugu, kad atėjo tokia diena, kai galime jam padėkoti ir nulenkti galvą prie jo kapo. Kapo, prie kurio galės ateiti artimieji, uždegti žvakelę, padėti gėlių. Pabūti su juo, pasikalbėti po ošiančiomis eglėmis. Prisiminti jo žodžius – „bus Lietuva. Aš gal laisvės nesulauksiu, bet jūs sulauksite“.

Mes sulaukėme. Sulaukė ir Antanas.

Turbūt jis tai žino. Kaip, iš kur – ne mums spręsti.

Galbūt jis tai žinojo dar tik pasirinkdamas savo kelią. Sunku, bet garbinga. Tokį, kurio pabaigoje, anot Maironio, nusvirusiai kario galvai deimantų vainiką pina angelai. □

Romualdas Granauskas

Liūdnosios upės

Lietuvių vaikai tremtyje.

Nuotrauka iš interneto

Pavasarij berniukui suėjo dešimt metų, o jis jau mokėsi šeštoje klasėje. Ten jis buvo pats mažiausias, smulkiausias, dvi didelės akys pablyškusiame veidelyje neatsitraukdamos žiūrėdavo į kalbančio mokytojo burną.

Taip atsitiko todėl, kad jis per anksti išmoko skaityti. Kai buvo ketverių, motina parodė raides, parodė – ir užmiršo, o jis atpažino jas ant sienos išklijuotose laikraščiuose. Vos prisilietus pirštu jie traškėdavo, ir jis krūptelėjo, kai pageltes, net iplėstas laikraštis vieną dieną staiga ėmė ir pasakė:

– Ka-ras... Žu-vo...

Su kaimo vaikais jis mažai lakstė ir žaidė, jam aprkritai nepatiko lakstyti, o šie per daug jo ir nekviatė. Beveik visi jie čia buvo broliai, pusbroLIAI ar šiaip giminaičiai, o jis augo vienas ir jokių giminių negalėjo turėti, nes buvo pabėgėlis. Ne, ne jis buvo pabėgėlis, tai patėvis su motina buvo pabėgėliai, bėgo, bet nepabėgo, dabar glaudėsi dideliame tuščiame ūkyje ir atgal nebegalėjo grįžti.

Pradžios mokykla buvo kaimo pakraštyje, bet į ją nebuvo toli eiti. Mokytoja kas pusę metų jį perkeldavo į aukštesnę klasę, kad pro langą negaudytų varnų, kol kiti vaikai mokysis skaityti ar daugybės lentelės. Todėl ir baigė ją per dvejus metus, o daugiau kaimo nebebuvo ko baigti. Bet mokykloje buvo keliasdešimt knygų, ir visas per tuos dvejus metus jis perskaitė. Ir visus laikraščius ant sienų, ir viską, kas tik buvo parašyta spausdintomis raidėmis ir pakliūdavo į akis. O kai nieko ilgiau nepakliūdavo, jam norėdavosi užsiglausti tamsiame kampelyje ir verkkti.

Penkta klasė buvo tik miestelyje, o tas miestelis – už keturių kilometrų. Jis, toks mažas ir smulkus, eidavo ir eidavo žvyrkeliu. Kairėj pusėj baigdavosi kaimas, ir prasidėdavo laukai. Dešinėje beveik visą kelią berniuką lydėdavo alksnynai ir už jų tekanti nematoma upė. Kol esam maži, visos upės mums didelės, visi vandenys – skaidrūs.

Tik tos upės iš arti jis dar nebuvo matęs. Vasarą kaimo vaikai visu būriu eidavo į ją maudytis, o jo neleidavo, kad nenuskėstų. Tame pačiame ūkyje, kur jie tada gyveno, buvo dvi kūdros. Pakalnėje – juodo vandens linmarka, o už neprižiūrimo sodo – kita: su ajerais ir karosais. Ten, įbraidynusi iki kelių, motina trinkdavo jam galvą, akis grauždavo bjaurus pačių virtas pokarinis muilas.

Pernai rudenį iš to ūkio jiems liepė išsikraustyti. Į didžiuosius tvartus suvarė ką tik įsteigto kolchozo kiaules. Į jų vietą atsikėlė suskretusių, nuplyšusių kiaulašerių šeima: tėvas, motina, du pusberniai sūnai, ir, sakė, paskutinė paleistuvė dukterė. Su mažu vaiku, suvyniotu į skarmalus.

– Ten daugiau nekelk kojos, – uždraudė motina. – Parsineši utų, apleisi kitus vaikus, ir išmes tave iš mokyklos.

Jis ir pats stengėsi neprisiminti tos vietos, nors joje išmoko skaityti, o kūdroje sugavo pirmąjį karosą. Ir dar tenai daržinėje stovėjo senas arpas, kurio rankeną buvo galima sukkti, tada viduje pūsdavo vėjas ir kažkas kleketuodavo.

Šitas ūkis vadinosi išvežtųjų, o anas ne, nes šeiminkai patys pasitraukė į Vakarų. Ir čia buvo daržinė, tik be arpo, ir čia stovėjo tušti tvartai ir klėtis. Visur buvo tuščia. Jie įsikraustė tik į tą vieną kambarėlį su pečiuuku, daugiau jiems nereikėjo.

– Tik neužimkim daug vietos gyvendami, tik neužimkim daug vietos, – vis kartodavo patėvis. – Jei sugrįš kuomet tie žmonės, negalės pasakyti, kad buvom čia per daug užsiklėtę.

– Vargiai... vargiai... – netikėdavo motina. – Nukankins tame Sibire...

– Vis tiek nesijausk čia per didelę gospadinę.

– Aš ir nesijaučiu. Ir gyvenu kaip pelė.

– Tad taip ir gyvenkim.

Berniukas nežinojo, kaip iš tikrųjų gyvena pelės. Turbūt kaip nors labai tyliai ir baugščiai. Todėl net kieme, net į šulinį stengėsi garsiai nešūkaukti.

Už trobos galo, vos už dešimties vaikiškų žingsnių, tekėjo upė. Pro pat, pro pat. Išvydęs berniukas puolė prie jos kaip prie geriausio draugo. Ji ir bus jo draugas, kol tik jam reikės iš čia išvažiuoti. O paskui ir tekės, ir gurgės per visus jo prisiminimus, per visą jo gyvenimą.

Nuo trobos prie upės vedė trumpas takas tokio pat kietumo kaip ir į šulinį. Tako gale gulėjo plokščias akmuo: pusė žemėj, pusė vandeny. Ant jo atsistojęs jis prausis kiekvieną rytą, kol iškris sniegas.

Jis ir dabar ant jo stovėjo.

Niekam neatsiveria pasaulis iš karto. Lipdomės jį, kaip bitės siuva korį: po trupinį, bet kasdien, po ne daug, bet nuolat. Kad būtų kur dėti savo jausmų, minčių, vėliau – prisiminimų medų. Kitaip nebūna, kitaip niekam nebuvo.

Anoj pusėj augo reti alksniukai, kairiau – vešlūs karklynai, o pro tarpus matėsi pievos gabalas, juodu dirvų lopai, sodo obelys, ir tik jau už jų pilkavo skiedriniai kelių pastatų stogai. Ten irgi buvo kažkieno didelis ūkis, tik jis dar nežinojo kieno. Ant vieno stogo sėdėjo du kaminai. Virš tų kaminų, į miško pusę, dabar lėkė juodas podidis paukštis ir lėkdamas sakė: „Krum!.. Krum!..“ Bet ne varna, tik panašus, varnos nemoka taip sakyti.

Kitą rytą, atsistojęs ant plokščiojo akmens, jis pirmą kartą prausėsi upės vandeniui. Kai nusišluostęs pakėlė akis, – toje pusėje, kur vakar nulėkė paukštis, dabar tekėjo saulė, o iš vieno kamino rūko rausvi dūmai! Ne pilki, ne juosvi ir ne mėlyni.

Iki žiemos jis ne ką tesuspėjo ištyrinėti savosios upės. Gal keletą šimtų metrų prieš srovę ir tiek pat pasiroviui.

Pasroviui einant buvo brasta ir medinis lieptas. Ilgas skelbto medžio kamienas gulėjo permestas skersai, tiktai kartis, už kurios reikėjo laikytis, buvo lūžusi per vidurį, ir jis nedrįso pereiti.

Žiema ilgam išskyrė jį ir upę. Bet jam neprailgo laukti pavasario, nes jis skaitė ir skaitė knygas. Knygose buvo daug upių, net tokių didelių, kad jomis plaukiojo garlaiviai, o jo upe negalėtų praplaukti net ir mažas laivelis.

Pasirodo, jo upė pavasarį visai menkai tepatvindavo. Rytai jis vėl galėjo praustis ant plokščiojo akmens. Greitai pradžiūvo žemė, ir jau kalėsi pirmoji žolė. Sekmadienį jis vėl nuėjo prie liepto. Perlūžusios karties žiemą niekas nebuvo sutaisęs.

Kitame liepto gale stovėjo kitas berniukas.

– Ateik čia! – pamojo ranka.

– Tu pats ateik!

– Bijai?

– Dar ko!

– Tai ir ateik!

Ir jis ryžosi eiti tuo lieptu, kur nebuvo karties. Labai garsiai pradėjo užti vanduo per brastos akmenis.

– Bijojai?

– Nėmaži..

– Niekada nereikia meluoti.

– Aš tą žinau...

– Aš irgi būčiau bijojęs.

– Biškį ir bijojau...

Kai prisipažįsti melavęs, iškart pasidaro paprasta ir lengva. Taip ir pasidarė.

Jis dar niekada nebuvo turėjęs draugo, net šuniuko ar katino, todėl nežinojo, kaip reikia draugauti. Tik numanė. Pirmiausia – niekada nereikia meluoti, antrausia – turi viską pasisakyti, trečiausia – negali turėti kitų draugų, nes tai bus išdavystė.

Jo naujasis draugas buvo vardu Bronis ir gyveno tame ūkyje, kur kaminas su rausvais dūmais. Jo kaimas vadinosi Šerkšniai, o kodėl taip – neaišku. Žiemą, kai buvo šerkšnas, anos pusės medžiai ir krūmai neatrodė labiau šerkšnoti negu šios. Vienodai.

Jiedu susėdo ant liepto galo ir viską išsipasakojo.

Bronis buvo dvejais metais vyresnis, bet taip pat mokėsi šeštoje klasėje, tiktai Kretingoje. Ten gyveno jo motinos teta, todėl jam nereikėjo taip toli eiti į mokyklą. Bet vis tiek peršalo ir susirgo plaučių uždegimu. Šiomet daugiau nebeis, motina jį sargins pati, nes sena teta taip nemokės.

– Tai tu liksi antriems metams?

– Ne. Nuvažiuosiu ir išlaikysiu egzaminus.

– O kas tave mokys?

– Mamytė mokys.

– O iš kur ji... moka mokyti?

– Ji pati mokytoja. Tik dabar nebemoko.

– Dėl ko?

– Jai uždraudė mokyti.

– Dėl ko?

– Dėl to, kad mes buožės. Mumis išveš. O kas jūs?

– Mes... mes pabėgėliai.

– O kas bus, kai ateis?

Patėvis sako, kad jį nukankins ar sušaudys, o vėdu su mama važiuosim į Sibirą. Bet gal nenukankins, gal nusišaus pats. Dar gerai nežino.

Dar pasėdėjo ant liepto, dar pasipasakojo, bėgančiam vandeny neatsispindėdami.

– Einam pas mane, – pakvietė Bronis. – Pamatysi, kokį aš turiu didelį Lietuvos žemėlapi! Ir mūsų upė ten yra. Tokia plona, kaip voratinklio siūlelis. Stovim dabar čia, o upė jau yra nupaišyta!..

Berniukas dar niekur nebuvo matęs nupaišytos savo upės. Nuo brastos į Šerkšnius vedė duobėtas džiūstantis keliukas, jo pakraščiu ir nuėjo.

Prie kiemo vartų pasidarė labai nedrašu. Per patį tos trobos vidurį įvairiaspalviais stikliukais švietė didelis priebutis, o po dviem liepom baltavo Marijos koplytelė. Nedrašiausia buvo, kad Bronio mama – nematyta mokytoja.

Kai draugas paima už rankos, visuomet pasidarą drašiau. Bet trumpam.

– Einam! – vėl paragino Bronis. – Namie tik mamytė ir Manelė.

– Kas ta Manelė?

Mano auklė. Jau nebereikia, bet vis tiek pas mus gyvena.

Viduje juos pasitiko jau žilstanti negraži moteris.

– Ar nesušalai, Broneli? Jerau mano, veizėk nesusalk! Atkrisi apent!.. O ką čia parsivedei?

– Draugą. Už upės gyvena.

Nukelta į 8 psl.

Barokiškojo Vilniaus kūrėjas pašlovintas muzika

Astrida Petraitytė

Koncertai bažnyčiose nėra retenybė. Šis, spalio 23-ąją įvykęs Vilniaus evangelikų liuteronų bažnyčioje, išsiskyrė savo papildomu – ne muzikiniu – turiniu, apie tai liudijo ir įvardijimas: „Vilniaus baroko veidas: muzikinė dovana J. K. Glaubiciui“. Senosios muzikos ansamblis „Canto Fiorito“ (Vilnius), jo vadovas Rodrigo Calveyra parengė koncertų ciklą, skirtą žymiajam Vilniaus baroko architektui pagerbti; projektui pasitelktas ir ansamblis „Nova Silesia“ iš Lenkijos. Ne atsitiktinai pirmasis koncertas surengtas būtent Vilniaus liuteronų bažnyčioje.

Galime prisiminti: Gläubicas Jonas Kristupas (Johann Christoph Glaubitz) apie 1700? 1767 03 30 Vilnius, Lietuvos architektas. Vėlyvojo baroko, rokoko atstovas. Žymiausias Vilniaus baroko mokyklos kūrėjas. 1732–33 mokėsi Gdanske pas meistrą G. Forsterį. Nuo 1737 dirbo Vilniuje. Daug prisidėjo prie Vilniaus atstatymo po 1737 ir 1748–49 gaisrų. Pagal jo projektus Vilniuje perstatyta Šv. Kotrynos (1743 paaukštinti bokštai, apie 1746 rekonstruota Šv. Apvaizdos koplyčia), evangelikų liuteronų (1743; įrengė interjerą), Šv. Jonų (pagrindinis fasadas, presbiterijos frontonas, barokiniai altoriai, 1749) bažnyčios, rotušė (1753 paaukštintas bokštas), Viešpaties Dangun Žengimo, arba Misionierių, bažnyčia (paaukštinti bokštai, pristatytas tambūras, 1756), Šventosios Dvasios cerkvė (1753), sukūrė jos ikonostasą 1757; gyvenamųjų namų, pastatyti bazilijonų vienuolyno vartai (1762) [pagal: <https://www.vle.lt/Straipsnis/Jonas-Kristupas-Glaubicas-44554>]

Koncerto programėlėje radome ir informacijos, iššifruojančios enciklopedijos klausuką (gimimo vietą), o kartu ir architekto atsiradimo Vilniuje aplinkybes: „Gimęs vokiečių šeimoje Svidnicoje, Silezijos kunigaikštystėje (Lenkija), 1737 m. Glaubicas atvyko į Vilnių evangelikų-liuteronų kvietimu restauruoti nuo gaisro nukentėjusią šios bendruomenės bažnyčią ir liko čia gyventi iki pat savo mirties.“ (Silezijos kunigaikštystės priklausomumo Lenkijai nuoroda, matyt, nėra visai tiksli – krašto, atskirų jo dalių priklausomybė ar savarankiškumas ilgainiui keitėsi; dabar šis regionas iš tiesų priklauso Lenkijai.)

Tiek programėlėje, tiek R. Calveyros įžangos prieš koncertą žodyje pažymėta: skambės Glaubico laikmečio kūriniai, sukurti Silezijoje gimusių ar ten bent buvusių kompozitorių. Ir atliekami jie bus istoriniais instrumentais (bei – galime numanyti – barokine dainavimo maniera).

Vilniaus liuteronų bažnyčioje pasirodė šie atlikėjai: dainininkai Ieva Gaidamavičiūtė, Renata Dubinskaitė, Algirdas Bagdonavičius ir Nerijus Masevičius bei instrumentalistai: Rodrigo Calveyra (išilginės fleitos), Tomasz Wesolowski (barokinis fagotas), Agnieszka Wesolowska (vargonai/klavesinas); pastarieji du atstovavo ansambliui „Nova Silesia“; žadėta, kad kituose koncertuose prisijungs ir daugiau šio Silezijos muzikinį paveldą tiriančio ansamblio dalyvių.

Koncertas pradėtas ir užbaigtas pilna sudėtimi – pradžioje, visiems atlikėjams pakilus į vargonų balkoną, nuskambėjo Grzegorz Gerwazy'o Gorzyski'o „Missa Paschalis“, o finale – jau altorinėje dalyje – Calveyrai užėmus dirigento postą, atlikta pora Jan Dismas Zelenkos kūrinių. Šie du kompozitoriai turbūt daugeliui buvo nauja turtinanti pažintis. Kiek netikėta, kad šioje „silezietiškoje“ programoje pristatytas ir žinomas vokiečių baroko kompozitorius Georgas Philippas Telemannas, bet, kaip nurodyta programėlėje, jis ne tik dirbęs Silezijoje, bet ir patyręs lenkų kultūros įtaką. Telemanno „Seele, lerne dich erkennen“, pritariant baroko instrumentams, sudainavo Renata Dubinskaitė, o „Trio Sonata“ atliko klavesinistė, fagotininkas bei fleitistas. Šių instrumentų trio pristatė ir (taip pat ne visiems žinomą) kompozitorių Johann Sigismund Weiss – Calveyra savo meistrystę pademonstravo dviem skirtingomis baroko fleitomis.

Išties mėgavomės subtiliomis, ne perkrautomis (o barokui tai nėra svetima) muzikinėmis vaišėmis.

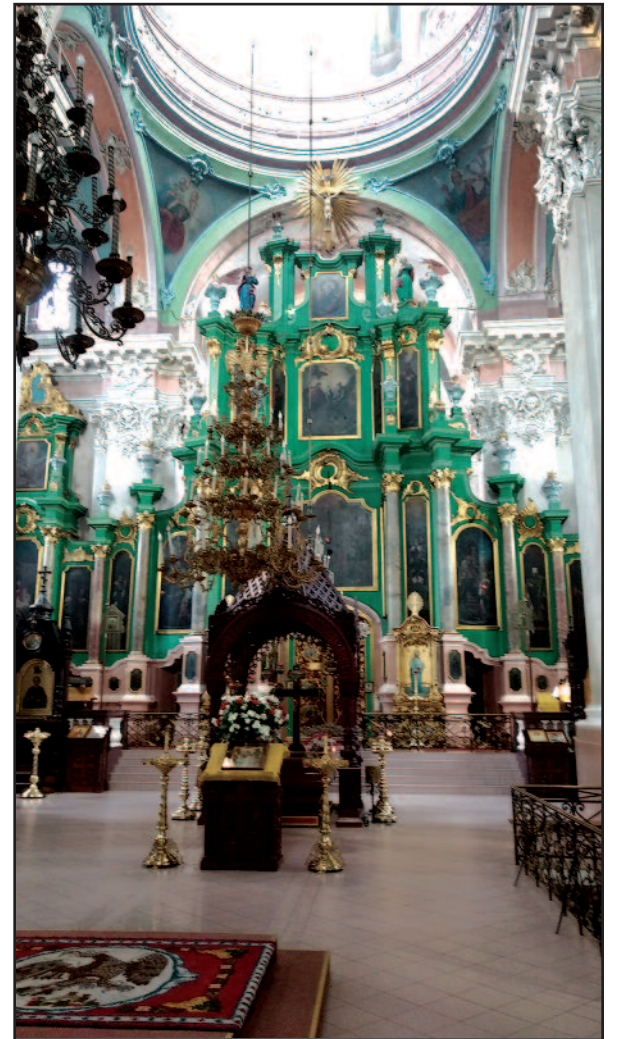

Bazilijonų vartai Vilniaus senamiestyje.

Vakaro programą nutariau pati sau praturtinti šiočia tokia pažintimi su Glaubitzo kūriniiais. Ev. liuteronų bažnyčios interjeras (deja, sovietmečiu suniokotas, laimei, nepriklausomybės laikais atkurtas, suprantama, buvo „eksponuojamas“ ir per koncertą; išpūdingos Šv. Kotrynos ar Šv. Jonų bažnyčios taip pat įsirežusios sąmonėn...)

Šįkart rinkausi stabtelėti ties dviem „objektais“, nors ir esančiais pačioje Senamiesčio šerdyje – Aušros Vartų gatvėje, bet nepakankamai (mano pačios) įvertintais. Pirmiausia – vadinamieji Bazilijonų vartai; už jų būta bazilijonų vienuolyno, dabar – Švč. Trejybės Graikų apeigų katalikų (unitų) bažnyčia. Štai kaip poetiškai vartus pristato Irena Vaišvilaitė: „Prieš einant į vidų verta stabtelėti ir pasigrožėti šiais, sakytum, banguojančiais vartais. Koks bebūtų oras, žvelgiant į juos akys tiesiog nušvinta. Lygių Vilniuje neturinčius vartus pastatė architektas Jonas Kristupas Glaubicas“.*

Šv. Dvasios cerkvės interjeras. A. Petraitytės nuotraukos

Netoliese esanti Šv. Dvasios cerkvė taip pat byloja apie Glaubico meistrystę. Netikėta, kad ir šios stačiatikių šventovės ikonostasas (altorių nuo bendros erdvės skirianti užtvara) – Silezijos vokiečio kūriny. Vėl pasiremkiame Vaišvilaitė: „Tačiau cerkvės erdvė ir išpūdingas trijų dalių ikonostasas labai vakarietiški. Nenuostabu, jog spėjama, kad po XVIII a. gaisro cerkvę perstatė Jonas Kristupas Glaubicas. Ikonostasas užmoju nenusileidžia daugianariam Šv. Jono bažnyčios altoriui.“**

Beje, prieš koncertą ansamblio „Canto Fiorito“ vadovas pasiguodė, kad Kultūros taryba neparėmė šio projekto. Gal 2020-ieji, galima sakyti Glaubico jubiliejiniai, bus šiek tiek palankesni baroko meistro populiarinimui?

* Irena Vaišvilaitė. Pasivaikščiojimai po krikščioniškąjį Vilnių. – Vilnius: Baltos lankos, 2017; p. 287

** ibid., p. 298 □

Skamba G. P. Telemannas

Lenkijos nacionalinio muziejaus lobyne – ir „Žalgirio mūšis“

„Žalgirio mūšis“ eksponuojamas atskiroje salėje.

A. Vaškevičiaus nuotraukos

Algis Vaškevičius

Nacionalinis muziejus Varšuvoje, populiariai su trumpintai vadinamas MNW, yra nacionalinis muziejus Varšuvoje, vienas didžiausių muziejų Lenkijoje ir pats didžiausias sostinėje. Jis apima turtingą senovės meno kolekciją, kurią sudaro apie 11 000 vienetų eksponatų, taip pat didelę lenkų tapybos galeriją nuo XVI amžiaus ir užsienio šalių (Italijos, Prancūzijos, Nyderlandų, Belgijos, Vokietijos bei Rusijos) tapybos kolekciją, kurioje yra ir keletas darbų iš privačios Adolfo Hitlerio kolekcijos. Čia taip pat saugoma gausi numizmatikos kolekcija, yra taikomoje meno galerija, Rytų meno kolekcija, apimanti apie 5000 objektų.

Varšuvos senamiestyje esantis muziejus gausiai lankomas, jau nuo pat ryto dar iki jo atidarymo ant laiptų jau rikiuojasi eilutė. Aplankyti nuolatines ekspozicijas kainuoja apie 5 eurus, bilietas su laikinosiomis parodomis – euru brangesnis. Spalio mėnesį čia vyko kelios labai įdomios ir vertos dėmesio laikinosios parodos – eksponuoti Rembrandto, Pieterio Bruegelio vyresniojo darbai, taip pat Korėjos meno šedevrai.

Iš viso šio muziejaus fondus sudaro daugiau kaip 830 000 kūrinių, jis dar turi 4 padalinius. MNW įkūrimo pradžia laikoma 1862 metai, kai buvo įkurtas Dailės muziejus, kuris nuo 1916-ųjų tapo Varšuvos nacionaliniu muziejumi. 1938 metais buvo su-

Korėjos meno šedevrai

projektuoti pagrindiniai rūmai, kur dabar ir veikia šis muziejus. Per Antrąjį pasaulinį karą didžioji dalis rinkinių buvo išgabenta į Vokietiją, po karo beveik visi jie sugražinti atgal.

Vaikščiojant po daugybę šalių trijuose muziejaus aukštuose, galima pamatyti daugybę tapybos, senosios skulptūros darbų, kurie tikrai įdomūs, bet kažką panašaus gali rasti ir kitų šalių nacionaliniuose muziejuose. Man čia labiausiai rūpėjo surasti garsųjį

Lenkijos nacionalinio muziejaus rūmai

Jano Mateikos tapybos darbą „Žalgirio mūšis“, kuris yra išpūdingo dydžio ir kurio reprodukcijas galima rasti daugelyje vietų. Paveikslas eksponuojamas atskiroje salėje kartu su kitais J. Mateiko darbais, čia galima prisėsti ant suoliuko ir atidžiau patyrinėti išpūdingą paveikslą, ir salėje nuolat yra nemažai lankytojų, besigėrinčių šiuo darbu.

J. Mateika (1838–1893) tradiciškai laikomas čekų kilmės lenkų dailininku, XIX a. bene labiausiai garsinusių tautą, kovojusių už savo valstybės atstatymą. Dailininkas išgarsėjo tuo, kad tapė istorinių asmenybių bei žymiausių amžininkų portretus. Būtent batalinės tapybos šedevras „Žalgirio mūšis“ atnešė J. Mateikai didžiausią lenkų pagarbą ir dėkingumą – jis gavo Krokuvos miesto garbės piliečio vardą bei „lenkų meno karaliaus“ šepetį.

Dailės žinovai teigia, kad visa J. Mateikos kūryba yra stebėtinai palanki ir iliustratyvi Lietuvos istorijai. Žalgirio tema J. Mateikos kūryboje pasirodė jau 1855 m., vėliau dailininkas ne kartą prie jos grįžo. Nutapyti šiame muziejuje parodoje eksponuojamą monumentalią drobę „Žalgirio mūšis“ J. Mateiką paskatino 1870–1871 m. Prancūzijos-Prūsijos karas bei Vokietijos imperijos susikūrimas. Pirmuosius „Žalgirio mūšio“ eskizus J. Mateika nupiešė jau 1872 metais, o šis darbas buvo baigtas 1878-aisiais ir tuomet pirmą kartą eksponuota Krokuvos rotušėje.

1878 m. vasarį J. Mateika nutapytą paveikslą pardavė už 45 000 auksinių florinų Varšuvos žydai Ro-

senblumovui. Tų pačių metų rugsėjį paveikslas buvo rodomas parodoje Vienoje, o 1880 m. – Varšuvoje nacionalinėje meno galerijoje. 1902 m. valstybė iš Rosenblumovo paveldėtojų paveikslą išpirko ir padovanojo Varšuvos muziejui. Per Pirmąjį pasaulinį karą paveikslas saugumo sumetimais buvo išvežtas į Maskvą ir į Lenkiją grįžo tik 1922 metais.

1939 m. rugsėjį, artėjant vokiečių armijai prie Varšuvos, buvo nuspręsta išvežti ir paslėpti paveikslą. Drobė buvo išimta iš rėmo, suvyniota bei supakuota specialioje dėžėje ir išvežta Liublino kryptimi. Užėmus vokiečiams Liubliną, gestapas intensyviai ieškojo paveikslo. Propagandos ministras J. Gebelsas paskyrė 2 mln. reichsmarkių premiją tam, kas suteiks informaciją apie „Žalgirio mūšio“ paveikslo buvimo vietą. Paskelbus klaidinančią informaciją apie paveikslo „Žalgirio mūšis“ atvežimą į Angliją per „Lenkijos balso“ radiją iš Londono, Vokietija nustojo dėti pastangas surasti paveikslą.

1944 m. spalio mėn. paveikslas buvo išimtas iš slėptuvės ir perduotas Lenkijos išlaisvinimo komiteto meno ir kultūros skyriaus viršininkui, o po restauracijos jis buvo patalpintas Varšuvos nacionaliniame muziejuje, kur tebekabo iki šių dienų.

Istorikai tvirtina, kad J. Mateikos paveiksle „Žalgirio mūšis“ galima identifikuoti net apie 90 istorinių asmenų, minimų šaltiniuose kaip mūšio dalyviai. Nors paveikslas „Žalgirio mūšis“ nėra mokslinis istorinis Žalgirio mūšio šaltinis, tačiau atskleidžia šių kautynių vertinimą XIX a. antroje pusėje, kai įtampa tarp Prūsijos ir lenkų tautos nuolat stiprėjo. Dvi pagrindinės paveikslo figūros – Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas, mūšio nugalėtojas, ir didysis magistras Ulrichas fon Jungingenas paskutinėmis savo gyvenimo akimirkomis. Dešiniajame viršutiniame kampe yra pavaizduotas lenkų karalius Jogaila.

Po Antrojo pasaulinio karo ši monumentali drobė, tapusi ne tik lenkų, bet ir lietuvių tautos relikvija, į užsienį buvo išvežta tik du kartus. Vilnius 1999 metais tapo trečiaja eksponavimo vieta, kurioje batalinės tapybos šedevras, rodytas Taikomosios dailės muziejuje sulaukė dešimčių tūkstančių Lietuvos ir kaimyninių šalių lankytojų dėmesio.

J. Mateika yra nutapęs ir dar vieną žinomą paveikslą, kuriame įamžinta Liublino unijos pasirašymas. Šis tapybos darbas Lietuvoje, Taikomosios dailės muziejuje buvo eksponuotas 2009 metais ir sulaukė didelio dėmesio. Šiomet, kai minimos 450-osios Liublino unijos metinės, paveikslas iš Liublino vėl buvo atvežtas į Vilnių ir Valdovų rūmuose eksponuojamas parodos „Liublinas – Lietuvos ir Lenkijos unijos miestas“ metu. Paroda buvo atidaryta liepos 6-ąją, Valsybės dieną ir tęsis iki lapkričio 24-osios.

Ši istorinė drobė, nutapyta 1869 metais, minint Liublino unijos 300 metų jubiliejų, įtaigiai atskleidžia su minimu įvykiu susijusias nuotaikas ir istorinį kontekstą. Monumentaliame paveiksle vaizduojamas baigiamasis Liublino seimo etapas – unijos priesaika renesansinėje Liublino pilies menėje. Ypatingas dėmesys sutelktas į Lenkijos karalių ir Lietuvos didįjį kunigaikštį Žygimantą Augustą (1544/1548–1572), unijos iniciatorių ir rėmėją. J. Mateikos paveiksle meistriškai atskleidžiami istorinės savimonės ir tapatybės akcentai, aktualūs ir reikšmingi iki šių dienų.

Šiuo metu muziejuje taip pat eksponuojama įdomi paroda „Rembrandtas asmeniškai“, kurioje yra pristatoma 40 garsiojo XVII amžiaus olandų tapytojo oforto darbų. Čia galima pamatyti ir paties dailininko autoportretą, ofortuose yra atkurtos biblinės scenos, taip pat yra ir pora aktų. Paroda yra skirta šiemet minimoms 350-osioms Rembrandto mirties metinėms.

Kitoje salėje – P. Bruegelio grafikos darbai, kuriuos sukūrė jis pats, taip pat jo įkvėpti dailininko sekėjai. Tai ir garsioji „Kiškių medžioklė“, ir kiti kūriniai. Ši paroda taip pat skirta sukakčiai – 2019-aisiais sukanka 450 metų nuo P. Bruegelio vyresniojo mirties.

Išskirtinė yra ir paroda „Dvasia ir materija Korėjos mene“ – pirmą kartą Rytų ir Vidurio Europoje eksponuojama tokia išsami šios šalies kultūros paveldo paroda, pristatanti Korėjos istoriją ir meną nuo priešistorinių laikų iki 1897-ųjų. Tai ir įvairūs archeologiniai radiniai, ir budizmo religijos daiktai, ir papuošalai, rūbai bei kiti eksponatai. Ši egzotiška paroda taip pat sulaukia gausaus lankytojų būrio. □

Ponchiello „I Lituani“ kūrybos vingiai

„I Lituani“ operos libreto viršelis. išleista 1874 m. Milane

Gediminas Indreika

Amilcare Ponchielli vaikystėje pasižymėjo gabumais muzikoje. Dar mokymdamasis Milano konservatorijoje parašė pirmąją simfoniją. Vėliau tapo orkestro dirigentu Cremonoje. Jo operos „I Promessi sposi“ atnaujinta versija, debiutavusi 1872 m. Verme teatre Milane, susilaukė tokio nepaprasto pasisekimo, kad „La Casa Ricordi“ leidykla jam paskyrė komisiją sukurti naują operą. Kūrinys būtų pastatytas garsiajame La Scalos teatre. Ši prologo ir trijų veiksmų opera – tai „I Lituani“, arba „Lietuviai“.

Kodėl šiai operai buvo pasirinkta tematika iš Lietuvos istorijos? 1873 m. „Ricordi“ leidyklos administratorius Tornaghi

Teresina Brambilla – portretas eksponuotas „Museo della Scala“ Milane

kreipėsi į žymų Verdi „Aidos“ libretistą Antonio Ghislanzoni ieškodamas temos, kuri būtų originali, turtinga vaizdais, tragiška ir romantiška. Ghislanzoni pasisiūlė parašyti libretą pagal Adomo Mickevičiaus „Konradą Valenrodą“ – sakmę apie lietuvių ir prūsų kovas su kryžiuočių ordinu. Italams patriotizmo ir laisvės tema Mickevičiaus dramoje buvo labai aktuali. Ji atitiko jų pačių lūkesčius išlaisvinti Veneciją iš Austrijos priespaudos ir Romą iš Prancūzijos dominijos. Tema Ponchielliui buvo priimtina. Jis pasirašė sutartį su „Ricordi“ leidykla ir La Scalos atstovu V. Bignami, žadėdamas sukurti operą iki 1874 m. „Carnevale“ arba užgavėnių.

Ghislanzoni pasinaudojo A. Mickevičiaus dramos siužetu, kuriame Konradas Valenrodas savo gabumais prasimušė į kryžiuočių ordino magistro sostą, kad galėtų lietuvių tautos pavergėją ir priešą iš vidaus sunaikinti. Libretistas paėmė tik vieną kitą A. Mickevičiaus poemos įvykį ir veikėjus Konradą Valenrodą, Aldoną, Vytautą, Vilnių, o kitiems veikėjams davė krikščioniškus vardus. Mickevičius sukūrė charakterį Valterį – Konrado Valenrodo alter ego. Ghislanzoni prologe Valteris veikia kartu su Arnoldu, charakteriu, atstojančiu Lietuvos kunigaikštį Kęstutį tikrovėje.

Teigiama, kad Ponchielli iki operos pabaigos neturėjo pilno jos vaizdo, nes Ghislanzoni

jam tik pripuolamai atsiuntė atskiras „I Lituani“ scenas. Ponchielli nuogastavo dėl operos termino, nes jam kūrybos darba ap sunkino nenuoseklus libretisto elgesys. Buvo spaudimas iš La Scalos kompozitoriui greičiau baigt operą. 1873 m. birželio 19 laiške „Ricordi“ leidyklai Ponchielli nuogastavo dėl galimo operos nepasisekimo: „Gavau duetą. Man patinka. Bet mane neramina, kad posmai gali nepatikti Milano publikai. Jei opera nepasiseks, aš prisiekiu daugiau nieko nebekurti, net polkos, ir viską mesti. Važiuosiu į kokių užkampio miestelį būti vargonininku.“

Solistės Teresinos Brambilla, Ponchiello sužadėtinės, romantiški laišukai atskleidė jų sielojimąsi dėl nesklendimų berašant operą. Štai vienas iš Teresinos laiškų (vertimai – Dalia Azevedo):

Milanas, 1873 spalio 12

Mano Amilcare, Tavo laiškas man paliko slogią nuotaiką. Brangusis, ką norėtum, kad aš daryčiau – pakartočiau tą dainą, raminčiau tave, kol rašai tą nelemtą operą? Tai kenkia tavo sveikatai ir aš taip pat kenčiu. Niekas tau neužriš virvės ant kaklo, jei baigsi „I Lituani“ po metų ar dvejų, ar trejų. Prisiekiu Dievui tavęs nenuvilti ir neapleisti, jei tikėsi manimi. Man kyla abejonių, ar mano laiškas tave ramina, ar tik trukdo tavo kūrybingumui? Sakyk man tiesą – ar mūsų santykiai tau virto našta? Nenoriu būti priežastimi tavo prastai nuotaikai, mano sąžinė ne neleistu. Ponas Ricordi mane nervina. Rytoj mes repetuojam su orkestru, eisim į sceną 15-tą, Šv. Teresės dieną. Aš stebiuos ir gailiuos, kaip tavo laiškas persmelktas liūdesio. Verkiau šiandien. Viliuosiu gauti iš tavęs šiltesnį ir ramesnį laišką. Sudiev, mano brangusis. Tūkstantis bučinių! Teresina

Lapkričio mėnesį Ponchielli rašė G. Ricordi, kad dėl susidėjusių aplinkybių jis negali garantuoti, kad laiku baigs operą. Atsakomybė dėl vėlavimo krenta libretistui Ghislanzoniui. Paaiškino, kad jau sukomponavo sniego sceną, bet dar tebekuria Aldonos ariją ir duetą. 1873 m. gruodžio 2-ąją Ponchielli išsiuntė telegramą „Ricordi“ leidyklai: „Gavau jūsų telegramą. Jei būčiau tikras, kad galėsiu pristatyti „I Lituani“ orkestruotą laiku, būčiau laimingas. Bet nežinau, ar suspėsiu. Tačiau dirbu tuo reikalu visomis išgalėmis.“

Kitame laiške T. Brambilla rašo apie ruošimasi Cimarosa operai „Le Astuzie femminili“:

Paryžius, 1873 gruodžio 12

Brangiausias Amilcare, dabar galiu atsiųgti po repetavimo „Astuzie“, kas žino, kada pasirodys scenoje. Vakar dainavau „Trubadūrai“, inteligentiška Paryžiaus publika mane sutiko entuziastingai. Po plovimų kelis kartus kvietė į sceną, o po ketvirto veiksmo man įteikė puokštę gėlių... Mano brangenybe, apgailėstauju, kad esi susirūpinęs dėl „I Lituani“ libreto. Nebijok ir turėk daugiau pasitikėjimo savimi, tas reikalas ne tavo atsakomybė. Kas bebūtų, pasaulis nesibaigs su „I Li-

A. Ponchiello portretas

tuani“. Jei opera bus sėkminga, tuo bus geriau. Jei ne, nejaugi dėl to norėtum nusižudyti? Sudiev, mano meile. Mylėk mane visada ir parašyk tuoj pat. Tūkstantis bučinių, apkabinu tave. Tavo ištikimoji meilė, Teresina

Artinantis jaunųjų vestuvių dienai, Teresina rašo:

Paryžius, 1874 vasario 22

Brangioji mano žvaigžde, esu labai patenkinta gavus tavo laišką ir gerų žinių, kad tu mane myli! Jei tu būtum arti, aš tavo veidą išbučiuočiau. Aš tave myliu tyriausia ir švenčiausia meile, kokia tik galėtų būti žemėje! Kaip mes laimingai gyvensim! Mes gyvenime kartu kaip pavyzdinga pora, jautriomis širdimis prisirišę... Tu rašei, jog vargsti ir esi įtampoj dėl artėjančios „I Lituani“ premjeros. Oi Amilcare! Jei nori mane pradžiuginti, pažadėk, kad neleisi operos kūrybos darbui tavo jėgas sukaustyti. Meldžiu Dievu, kad opera pasisektų puikiai, tai nenuslost vilties! Teresina

Atkelta iš 6 psl.

„I Lituani“ premjera įvyko La Scala teatre 1874 m. kovo 7 d. Milano publika operą sutiko šiltai ir entuziastingai. Po beveik šimto metų užmaršties vėl suskambėjo Lietuvos vardas. Konrado ir Valterio vaidmenis atliko tenoras Luigi Bolis, Aldonos vaidmenį – Antonietta Fricci, Arnoldo – Francesco Pandolfini.

Muzikos kritikai operą vertino labai palankiai. Laikraštyje „La Gazzetta Musicale di Milano“ redaktorius ir kritikas Salvatore Farina „I Lituani“ apibūdino taip: „Po pirmojo veiksmo maldos choras ir solistai įelektrino publiką, kuri entuziastingai plojo. Gausiomis ovacijomis 24 kartus buvo iškvieštas maestro Ponchielli, pakartotinai buvo reikalaujama bisų. Dvi veikalo dalys buvo pakartotos. Ypačmeisteriškai buvo atlikta simfonija. Kaip per didelę šventę, operos rūmai buvo sausakimšai pripildyti, nuo orkestro iki vestibulio. Ten būta papildomų kėdžių ir stovinčių, kurie kantriai ir religingai klausėsi dangiškosios muzikos.“ Dienraščio „Lombardia“ kritikas Francesco Uda pranašavo, kad opera išliks italų operų repertuare. Pastatymas La Scaloje buvo pakartotas 8 kartus. Mūsų periodo dramaturgo Stasio Santvaro nuomone: „Mes gi galime truputį pasigirti, juk su tuo Ponchiellio kūrinium lietuviams tikrai dalyvavo Italijos laisvinimo kovose, kurstė jų ryžtą ir patriotizmą“ („Aidai“ 1981 nr. 6).

1875 m. La Scaloje „I Lituani“ buvo pastatyta dar 12 kartų. Paįvairinti tąkart buvo į operą įjungta baletų scena. Po metų Cremonoje opera buvo pastatyta apie 8 kartus. Padarius operai pataisų ir pervadinus ją „Aldona“, ji buvo pastatyta Sankt Peterburge 1884 m. lapkričio 20. (Vilniuje caro valdžia neleido to veikalo statyti.) Bet netrukus vėl grįžo prie „I Lituani“ vardo ir 1889 m. operą statė Buenos Aires, Argentinoje. Paskutinį kartą La Scalos scenoje ši opera pasirodė 1903 m., diriguojant Arturui Toscanini. Vėliau „I Lituani“ pranyko iš teatrinio repertuaro.

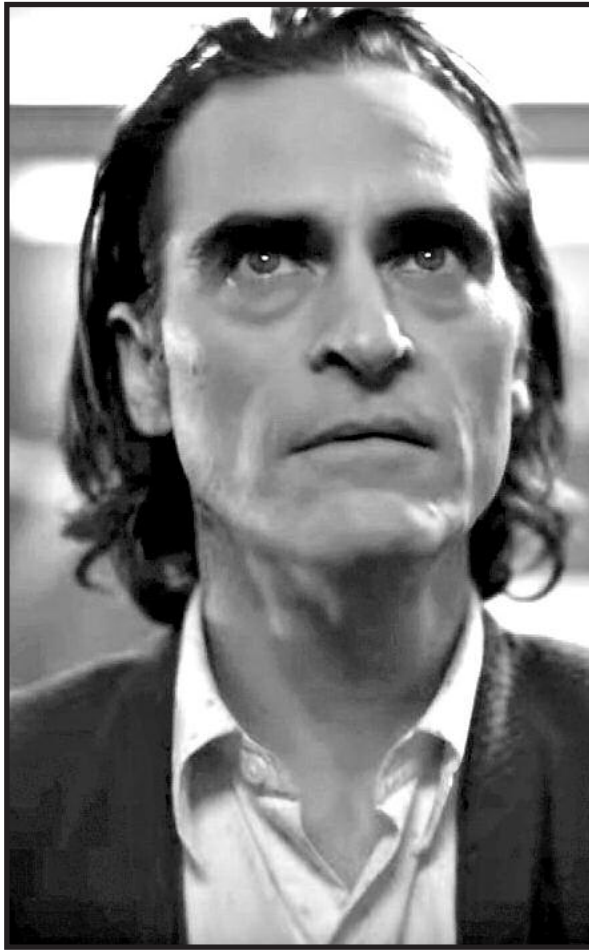
Šiandien Ponchielli yra geriausiai žinomas kaip „La Gioconda“ autorius, vienintelė iš jo 8 sukurtų operų išsilaikiusi standartiniam repertuare. Ponchielli yra pripažintas kaip jungtis tarp Verdi ir post-romantizmo (verismo) srovės kompozitorių, tokių kaip G. Puccini ir P. Mascagni. Beje, pastarieji buvo Ponchiellio mokiniai.

Lietuvių opera Čikagoje 25 m. sukaktuvių proga užsimojo prikelti pamirštą perlą „I Lituani“. Trys spektakliai įvyko 1981 m. birželio 13–21 dienomis. Tai buvo pirmieji „I Lituani“ pastatymai Šiaurės Amerikoje. Aldonos vaidmenį dainavo Dana Stankaitytė ir Nerija Linkevičiūtė, Konrado vaidmenį – Stefan Wicik. Vaidila buvo Jonas Vaznelis. Dirigavo Alvydas Vasaitis. Laikantis šio kolektyvo tradicijos, opera buvo atlikta lietuvių kalba, vertimą paruošė Stasys Santvaras. Galbūt nereikėjo pakeisti veikėjų vardų lietuviškais – Valteris tapo Kerniumi, Arnoldas tapo Erdviliu, Albanas tapo Vilteniu. Romas Kasparas tokias pataisas kritikavo: „Krapštinėjant tokią emocinai potencialią ir reikšmingą operą kaip „I Lituani“, lengva ją paversiti į nereikšmingą limonadą.“ (*Pasaulio lietuvis*, 1981 m. nr. 3). 1983 m. Čikagoje lietuvių opera vėl pastatė šį kūrinių miesto centre, „Auditorium“ teatre.

Švenčiant Ponchiellio 150 metų gimimo jubiliejų, jo tėviškėje Cremonoje 1984 m. vyko kompozitoriaus festivalis. Po ilgos pertraukos Italijoje vasario 10, 12, 15, ir 17 dienomis grįžo į sceną „I Lituani“, šį kartą „Teatro A. Ponchielli“ rūmuose. Dirigentu buvo maestro Edoardo Müller.

Amilcare Ponchielli mirė Milane 1886 m. rugpjūčio 31 d. sulaukęs 52 metų. Laikraščio „L'Italia“ nekrologe rašyta: „Vargšas Ponchielli. Jis nemirė atsidavęs likimo valiai. Anaipol. Jis kovingai erzino tuos, su kuriais jis nesutiko. Jis buvo žvalus ir iškalbus iki paskutinio momento, jo balsas nutilo savame kambaryje.“

Čia publikuojamų laiškų tekstai paimti iš leidinio „I Lituani“ e Amilcare Ponchielli“, išleisto 1984 m. Cremona, Italijoje. Leidinys – Lituanistikos tyrimo centro archyve. □

Joaquin Phoenix filme „Džokeris“

D Ž O K E R I S

leva Marija Mendeikaitė

Viso pasaulio kino ekranus neseniai sudrebines filmas apie vieną žymiausių komiksų blogiukų – „Džokerį“ – pretenduoja į Oskarą už geriausią vaidybą. Visgi tokios liaupsės ne iš piršto laužtos. Pagrindinis aktorius Joaquin Phoenix dėl šio vaidmens turėjo numesti net 23 kilogramus! O dar kokiameisteriška vaidyba! Amžiaus filmas.

Pagrindinė filmo istorija sukasi apie vyrą, kurio vardas – Artūras Flekas. Artūras gyvena neištainguose apartamentuose kartu su mama, kuri vis rašo laiškus vienam žymiam visuomenės veikėjui, vardu Tomas Veinas. Artūras – geras žmogus, prižiūri pagyvenusią mamą, dirba klounu vietiniuose pasilinksminimų kaba kuose, o ateityje svajoja tapti „stand-up“ komiku. Na, žodžiu – viskas vardan kitų žmonių pralinksminimo. Ne veltui vaikystėje mamos buvo praminas linksniuoliu. Nors labiausiai šio pralinksminimo reikėtų jam pačiam; jau kurį laiką šis pagrindinis filmo veikėjas vaikšto pas psichoterapeutę, geria septynių rūšių skirtingus vaistus, tačiau vis tiek jaučiasi prislėgtas, o kartais, kai labai jaudinasi ar nuliūsta, jį ištinka ir nervingi juoko priepuoliai.

Vieną vakarą Artūras netikėtai nusprendžia atsiversti vieną iš savo mamos laiškų, skirtų garsiajam Tomui Veinui; išlankstęs pirmą popieriaus lapą labai nustemba – laiške jo mama prašo Veino skirti laiko ir aplankyti ją ir jos sūnų, nes jis – ir jo, Tomo Veino, vaikas. Artūras, išklausinęs mamą, ar tai tiesa, nutaria susirasti savo ilgai nematytą tėvą, galbūt tada bus priimtas, galbūt jį išvydęs tėvas norės vėl užmegzti ryšį su savo seniai prarastu sūnumi. Tačiau kelias iki tėčio yra nelengvas, pasimetęs ir išsiblaškęs Artūras nebesugeba dirbti taip pat ir dėl prieš tai darbe pamestos iškabos (kuria iš jo pavogė vietiniai vaikai) yra atleidžiamas iš klouno pareigų. „Stand-up“ komiko karjera taip pat nesiseka, vietoj to, kad juokintų žmones, dėl savo nervingo juoko priepuolių ir didelės scenos baimės jis tampa pajuokos objektu ir žmonės pradeda iš jo tyčiotis.

Visgi atsiranda ir filmo kritikų, nes taip jau yra su nusisekusiais filmais – visuomet bus tų, kuriems jis nepatiks. Dažniausiai filmui keliami priekaištai yra tie, kad filme mažai veiksmo ir su komiksais susijusių istorijų, kad filmas parodo, kaip šiuolaikinėje visuomenėje turime atjausti ir suprasti serijinius žudikus. Bet filmas visai ne apie tai. Tai tik istorija apie

proto ligų kamuojamą žmogų, kuris visai dar ne joks serijinis žudikas ir tokiu net nenori būti, jis tenori linksminti žmones. Juk nuo vaikystės mama jam kartodavo, kad jis visuomet toks laimingas vaikas ir jo misija negali būti jokia kita, kaip tik linksminti žmones, čia jis mato prasmę ir būtent su tokiu charakteriu mes jį išgyvename ir jaučiame. Kodėl jis tampa žudiku – atskira istorija ir tikriausiai viena pagrindinių filmo minčių.

Dėl komiksų elementų trūkumo filme trumpai galime išvysti Veinų šeimą ir jeigu žinome visą komiksų istoriją, susieti ją su Batmano iškilimu. Visgi jokių gaudynių, žudynių ir tokio tipo geriečių prieš blogiečius kovų filme nėra, tad veiksmo besitikintys žiūrovai greičiausiai to filme pasiges. Tačiau net ir neatvaizduojant vaizdingų herojų kovų, filmas suteikia be galo daug – išeidamas iš kino salės gali džiaugtis, kad išėjai ne pamatęs filmą, kuris paliko įtaigų išpūdį didelio biudžeto veiksmo scenomis ir specialiaisiais efektais, tačiau išgyvenęs pagrindinio veikėjo dramą. Tik pagrindinio veikėjo.

Stebėdamas aktorius J. Phoenixo vaidybą negali jo neišsimylėti, neatjausti ir neišgyventi kartu su juo. Šio aktoriaus meistrištyje paperka nuo pirmųjų scenų, kai pamatai liūdnas jo akis slepiantis po fasadinę šypsena, rodančias, kaip ilgai jis kenčia. Iš kino salės išėini su jo skausmu, neatsakytomis klausimais ir sunkumu. Kodėl niekas negalėjo jam padėti? Nejaugi taip sunku buvo suteikti pagalbą? Kiek Džokerių mes sutinkam kasdien ir nekreipiam jokio dėmesio? Joks komiksų filmas iki šiol nebuvo toks tikras ir taipmeisteriška išjaustas. Tikras šedevras ir ne kitaip.

Bet galų galiausiai „Džokeris“ – tai istorija apie patį tyriausią liūdesį, buvimą nesuprastu, atmestu nuo visuomenės, niekuomet jai taip ir nepriklausiusiu. Tai istorija apie siekį patirti artumą, nesugebant to parodyti tinkamais būdais, apie ieškojimą tų, kurie tave supras, bet vietoje supratimo patiri dar didesnę atstumimą ir nusigrežimą. Tai istorija apie žmogų, kurio liūdesys, virtęs nervingais kikenimo impulsais, atstumia nuo savęs visus esančius šalia ir tampa nepereinamu tarpekliu nuo taip reikiamo kito supratimo, apkabinimo ar tiesiog buvimo šalia.

Tai nepaprastai liūdnas filmas, parodantis, kaip gerus siekius turintis žmogus, apsuptys abejingumo, gali tapti cinišku ir viskam abejingu „juokdariu“. Ir kokią kaltės dalį visuomenė prisiima sau ir kaip padeda kurti šį cinišką blogiuką. Einant žiūrėti šio filmo, verta tikėti kiekvienu komplimentu, nes filmas jų nusipelno. □

Liūdnosios upės

Atkelta iš 3 psl.

– Ar tatai čia tų pabėgėlių vaikelis? Va, ir turėsi su kuo draugauti!.. Dabar tau reikia gerti savo arbatą su avietėmis, aš ir tavo draugui įpilsiu.

Skani buvo ta arbata su avietėmis. Įėjo ir Bronio mama, visai neatrodė kaip mokytoja, abi rankos miltuotos, o mokytojoms taip nebūna.

Nuėjo į Bronio kambarį žiūrėti to žemėlapijo. Mėlynas siūlelis buvo pavingiuotas, bet upės vardas neparašytas.

– Mamyte, pasakyk jam, kad čia tikrai mūsų upė!

– Taip, taip!.. – pasigirdo iš kito kambario. – Sekit akimis žemyn, ten bus parašyta: Bartuva. Tas upelis ir yra Bartuvos intakas.

– Ne upelis – upė! – pasipiktino Bronis.

– Taip, taip, judviem – dar upė.

Žemėlapis tikrai buvo nemažas, pritvirtintas prie dviejų lazdu ir pakabintas ant sienos. O kai reikėjo eiti namo, Bronio mama paprašė, kad jis kuo dažniau ateitų, padės Broniui mokytis, o ir jai pačiai bus lengviau suprasti, ko dabar reikalauja naujosios programos. Kokios dar tos programos? Juk įeina į klasę mokytoja – ir moko! Bet pažadėjo, jog ateis.

Kitą rytą, kai berniukas prausėsi ant plokščiojo akmens, vėl pamatė ir Bronio trobos stogą, ir abu kaminus. Šis rytas buvo apsiniaukęs, už upės kylantis dūmas atrodė visai paprastas, bet vis tiek kitoks, – tai Manelė verda Broniui aviečių arbatą. Kai turi draugą, net įprasti daiktai ir dalykai pasimato kitaip. Eidamas žvyrkeliu į mokyklą jis turės laiko apie tai galvoti. Ir Bronis tartum eis kartu, ir su juo bus galima mintyse kalbėtis.

Grįžęs iš mokyklos, jis paskubomis srėbė savo bulviene. Bėgs pas Bronį. Tiktai kaip reikės pereiti tuo lieptu? Dabar nebus net kas žiūri nuo ano kranto.

– Va, žiūrėk! – parodė motina į palangę. – Buvo atėjusi to tavo Bronio motina, dvidešimt kiaušinių atnešė. Nežinau, ar turėsiu kuo nudažyti. Bet vis tiek šį metą nebebūsim per Velykas kiaušinio nematę... Padėk mokytis tam vaikui, sakė, toks nusiųręs, toks nusiųręs...

Ir dar kažką sakė motina, bet jis ne viską girdėjo, – ausyse sužėdė tokia gėda, iš vidaus plūstelėjo toks karštis!.. Buvo Bronio motina!.. Ji juk mokytoja!.. Ji juk matė, kaip vargingai jie čia susispaudė!.. Iš abiejų lovų kyšo šiaudai, ant apirusio pečiuoko juoduoja vienintelis katilėlis, iš jo kyšo patėvio drožto samčio rankena – ir daugiau beveik nieko. Dar keli drabužiai ant sienos. Kaip reikės ten nueiti, kad Bronio motina viską matė?..

Artėdamas prie liepto, drąsino pats save: jeigu vakar perėjau, tai ir dabar pereisiu, tai ir dabar pereisiu... Pamatė, kad ten kažkas baltuoja. Baltavo nauja prikalta kartis. Bronio tėvas bus prikales. Jo ten visi laukė!..

Bronis turėjo ir savo kambarį, ir savo stalą mokytis. Prie jo dabar ir sėdėjo. Manelė vėl atnešė aviečių arbatos, o prie jos – po riekelę balto sūrio, aptepto medum.

– O iš geografijos mums uždavė nupiešti Lietuvos žemėlapi ir visas didžiąsias upes: Nemuną, Nerį, Nevėžį, Ventą, Dubysą... Kitai saivatei.

– Piešim abudu!

– Kad aš neturiu spalvotų pieštukų.

– Piešim su manaisiais.

– Bet šiandien dar nepiešė. Dar penkios dienos.

– Ar eisi į Velykas? – paklausė Bronis.

– Ne.

– Dėl ko?

– Mes neturim geresnių drabužių... Tik tuos.

Įėjo Bronio motina. Kitam kambaryje ji viską girdėjo, juk durys buvo atdaros.

– Oi, kaip negerai!.. Velykos – pati svarbiausia šventė! O koks gražumas ten būna, koks prakilnumas!.. Pakalbėsiu su tavo motina.

Ji vėl ateis! Ir vėl viską matys!..

– Aš nenoriu...

Jam norėjosi tik greičiau bėgti iš čia, kristi į lovą, iš kurios kyšo šiaudai, ir verkti.

Bet jis nėjo namo. Perėjęs lieptą, ilgokai slampinėjo pakrante. Kai ateis Bronio motina, geriau namuose jo tenebūna. Ji ir pasirodė su ryšuliu rankose. Berniukas užlindo už karklų krūmo, jau apkibusio kačiukais, ir žiūrėjo pro juos pats kaip tas kačiukas. Sulaukė, kol Bronio motina grįš atgal. Tik tada parėjo.

Leis motina, leis!.. Jis ne tik eis į Velykas, – jis važiuos vežime. Bet iš vakaro kartu su Broniu dar reikės nusimaudyti pirty.

Ilgai negalėjo užmigti. Kaip sakė Bronio motina? Koks gražumas ten būna, koks prakilnumas? Kas yra tas prakilnumas? Ką, pro ką prakilia?.. Užmigo.

Pirties dieną motina įdavė suvyniojusi ant rusų marškinius ir apatines kelneles, tiek jis turėjo:

– Neužmiršk parsinešti senųjų, aš tau išskalbsiu.

Kai jie dar gyveno ten, kur dabar kolchozo kiaušė, patėvis buvo kelis kartus nusivedęs ir jį į pirtį. Per garus nieko negalėjo matyti, vyrai pašūkiūdami daužėsi tomis vantomis, baisiausias karštis degino odą ir gerklę, ir turėjai kristi ant grindų. O čia ne. Bronio tėvas nebuvo taip prikūrenęs, tik liepė gerai nutrinti vienas kitam nugaras. Ir dar prisakė Broniui atskirai:

– Grįžtant per lauką nealsuok pro burną, tik per nosį! Ir nekalbėk!

Po draugystei ir berniukas taip darė, todėl grįžo per sodą tylėdami, nešini senųjų baltinių ryšeliais. Manelė vėl tuojau davė arbatos, šįkart ne aviečių.

Sugulė į lovą, abudu tikėjosi kalbėtis per visą naktį. Apie viską, bet pirmiausia – apie savo draugystę, ar tame žemėlapyje, kurį pieš po Velykų, reikia mėlynai pavingiuoti ir jų upės siūlelį. Nusprendė, kad reikia. Plonytis, trumpytis tebus tas siūlelis, bet be jo visas žemėlapis izeitų kaip ne Lietuvos.

Atsibudo tamsoje nuo išgąstingo Bronio motinos balso:

– Berniukai, kelkitės!.. Kelkitės ir renkitės!..

Už sienos girdėjosi vyrų balsai ir žingsniai. Tai jie nevažiuos į Velykas?..

Didžiąjame kambaryje, kur apvalus stalas po balta staltiese, buvo pilna žmonių, keturi su šautuvais, vienas be, visi jie ir Manelė. Tas, kuris be, laikė rankoje popierių:

– Beniušis Kazimieras, sūnus Kazimiero, tūkstantis devyni šimtai dešimtų gimimo?

– Aš, – pasakė Bronio tėvas.

– Beniušienė Elvyra, duktė Antano, tūkstantis devyni šimtai dvyliktų metų gimimo?

– Aš.

Berniukas persigando, kad tuojau pasakys ir jį, bet pasakė Bronį, kuris stovėjo tarp motinos ir Manelės:

– Beniušis Bronislovas, sūnus Kazimiero, tūkstantis devyni šimtai trisdešimt septintų metų gimimo?

Kol jis taip skaitė, Manelė prisitraukė Bronį arčiau, kažką pašnibždėjo į ausį, vieną ranką laikė uždėjusi jam ant peties, kitą iš užpakalio ant smakro, visai prie pat burnos. Kodėl Bronis nesako „aš“? Bronio motina stovėjo šalia, nuleidusi rankas palei šonus, visa balta balčiausia.

– Kur Beniušis Bronislovas? – pakėlė tas vyras akis nuo popieriaus.

– Kretingo, – pasakė Manelė. – Eina į mokyklą.

– O šitas? – parodė į Bronį.

– Čia mano panautas! Kontenis Stanislovas, sūnus Monikos.

– O šitas? – parodė į berniuką, ir berniukas visą nutirpo.

– Kaimynų vaikas.

Kas čia darosi? Kodėl visi taip meluoja? Kodėl Bronis tylėdamas atsisada motinos? Gal reikia jiems pasakyti?..

Matyt, berniukas gal sukrotėjo, gal sumindžiukavo, gal jau buvo bepraverias burną, tik pajuto, kad Bronio motina stipriai suspaudė jo alkūnę, taip stipriai, kad net suskandėjo. O juk ką tiktai ta ranka visai bejėgiškai kybojo palei šoną. Suprato, kad reikia tylėti. Tylėti, kad ir kas čia toliau dėtųsi.

Beniušiai jau seniai buvo pasiruošę. Iš kito kambario, iš to mažesniojo, Bronio tėvas išnešė tris maišus prisi-džiovinotos duonos, paskui nešiojo kitus. Kieme bestovįs sunkvežimis, tiktai dar neburzgiąs. Nešiojo ir Bronio motina.

Kambary jie beliko trise.

– Broneli, einam prie lango, bent akimis atsisveikinsi. Berniukas irgi priėjo prie Bronio.

– Broni, o kodėl tu?..

– Nelįšk!.. – Bronis pastūmė jį į krūtine, atsuko nugarą ir įsikniaubė į Manelę.

– Eik prie lango, eik, – ragino Manelė, suko jį už pečių, bet Bronis tik dar stipriau į ją kniaubėsi.

Kieme suburzgė sunkvežimis. Bronis staiga pastūmė Manelę, ta net kelis žingsnius pažengė atbula, pats puolė į kiemą. Bėgo paskui sunkvežimį plika galva, tik su švarkeliu, atmetęs atgal rankas ir visu balsu šaukdamas:

– Mamyte!.. Mamyte!..

Sunkvežimis ir sustojo. □

Kultūros kronika

Jeruzalėje kasmet vyksta tarptautinis šiuolaikinio meno festivalis „Manofim“. Šiemet jame pirmą kartą pristatoma ir Lietuva. Šaliai atstovaus menininkė Akvilė Anglickaitė ir jos vaizdo instaliacija „Vandenynas“. Pirmą kartą eksponuodama „Vandenyną“ Anglickaitė tai darė Vilniaus Bernardinų bažnyčios palėpėje, taip atkreipdama dėmesį į tiek fotografijos ir algoritmų kuriamo vaizdo, tiek religinių sistemų bendrą pažadą – amžinumą. Šiuolaikinio meno festivalio „Manofim“ kontekste „Vandenynas“ bus eksponuojamas įmantraus interjero koncertų salės erdvėje, įsikūrusioje istoriniame Jeruzalės YMCA pastate.

Spalio 22–25 dienomis Edinburge ir Glazge (Jungtinė Karalystė) vyko Lietuvos dienos Škotijoje. Edinburgo muzikos instrumentų muziejuje vyko koncertas, kuriame saksofonistas Liudas Mockūnas ir pianistas Petras Geniušas atliko unikalią improvizaciją „Jūra miške“ žymiausių Mikalojaus Konstantino Čiurlonio simfoninių poečių temomis. Spalio 23 d. Edinburgo universitete vyko atvira diskusija „Iš praeities į ateitį: Škotija, Lietuva ir Europa“ („From the Past to the Future: Scotland, Lithuania and Europe“). Jo-je dalyvavo Tomas Venclova ir Aberdyno universiteto profesorius Robertas I. Frostas. Numatytos Lietuvos poetinės dokumentikos kino peržiūros, susitikimas su edukacijos ir meno centro „Rupert“ kuratoriumi Adomu Narkevičiumi.